IDEAL - ISSN 2319-359X - IMPACT FACTOR - 3.522

अनुक्रमणिका मराठी भाग - १

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	ग्रामीण भागातील पेजयल व्यवस्थापन व विकास **प्रा. गजानन देवराव चिट्टेवाड**	१-५
२	भारतीय समाज आणि महिला विषयीचे कायदे **प्रा. अर्चना पुंडलिकराव चवरे**	६-७
३	महिला सक्षमीकरण आणि भारतीय संविधानातील महिलांचे मुलभूत हक्क **प्रा. डॉ. सौ. ममता व्ही. पाथ्रीकर**	८-१०
४	चलनबदलानंतरची भारतीय अर्थव्यवस्था : एक अभ्यास **प्रा. मनोज बी. गिराम** **प्रा. विष्णू पी. भिंगारदेव**	११-१३
५	विमुद्रीकरणाचा ग्रामिण अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम **जनार्दन जानजी देवरे**	१४-१६
६	उच्चशिक्षणासमोरील आव्हाने **प्रा. धर्मराज कटके**	१७-२०
७	२१व्या शतकातीतल वेश्या व्यवसाय या सामाजिक समस्येचा अभ्यास **श्री. दिलीप मोतीगिर गिरी**	२१-२५
८	कुपोषण निर्मुलनात शासनाची भूमिका **डॉ. वंदना नामदेव बनकर**	२६-३०
९	स्त्री भ्रुणहत्या एक सामाजिक समस्या **प्रा. डॉ. संजय बी. वाकळे**	३१-३३
१०	औरंगाबाद जिल्ह्यातील स्त्री - पुरुष प्रामाणाचा तुलनात्मक अभ्यास **डॉ. मिना एम. वडगुळे**	३४-३८
११	भारतीय स्त्रीयांचा दर्जा **प्रा. विष्णू हेलुडे**	३९-४०
१२	ग्रामीण साहित्य चित्रणातील वास्तव : निवडक कलाकृतीं संदर्भात **विलास चुडामण बोथीकर**	४१-४५
१३	मराठीवरील अन्य भाषांचा प्रभाव **प्रा. वंदना पाटील**	४६-४८

Scanned with OKEN Scanner

११

भारतीय स्त्रीयांचा दर्जा

प्रा. विष्णू हेलुडे
इतिहास विभाग प्रमुख, जे. के. जाधव महाविद्यालय, वैजापूर.

प्रस्तावना :-

भारतीय स्त्रीयांचा दर्जा हा बदलता आहे. प्राचीन काळातील वैदिक स्त्रीचा अभ्यास केल्यानंतर असे दिसून येते की, प्राचीन काळातील वैद्यीक स्त्रीला पुरूषाप्रमाणे पुरुषांच्या बरोबर स्वतंत्र दर्जा होता. परंतु पुढे उत्तर वैद्यीक काळात तिच्यावर बरीच बंधने आली. पुढे मध्ययुगीन काळात तर धार्मीक रूढी, कर्मकांड, परंपरा, धर्मश्रध्दा यांचे स्तोम माजल्यानंतर, तो दर्जा घसरत गेला, अधुनिक काळात भारतीय लोकांनी पाश्चात्य प्रभाव स्विकारल्यामुळे स्वातंत्र्य समता, बंधुभाव, बुध्दीवाद, लोकशाही उदारमतवाद इत्यादी नवविचाराचे प्रभाव इंग्रजी भाषेच्या मदतीने आपल्याकडे वाहु लागले. चालीरिती परंपरा, या नावाखाली आपण काय-काय अन्याय करतो याचे दृष्य समोर उभे राहीले. पुढे काही भारतीय समाजसुधारकांनी या अन्यायी प्रथा विरूध्द आवाज उठवला व त्याची दखल ब्रिटीश गव्हर्नररांनी घेतली. व कायद्याने काही प्रथावर बंदी घातली.

प्राचीन काळातील स्त्री :-

प्राचीन काळातील विभीन्न कालखंडात म्हणजे वैदिक उत्तर वैदिक, उपनिषद, महाकाव्य व स्मृतीकाळात स्त्रियांच्या दर्जा मध्ये बरेच बदल झालेले दिसून येतात. सुरवातीच्या काळात त्यांना मिळालेल्या स्वतंत्र्यावर नंतर बंधने येवून त्यांचा विकास खुटला गेला.

मध्ययुगीन काळातील स्त्री :-

मध्ययुगीन काळात एका देशाच्या संस्कृतीवर दुसऱ्या देशाच्या संस्कृतीचा प्रभाव पडला. त्यामुळे तेथील मुळ संस्कृतीमध्ये परीवर्तन होवू लागले. इ.सन 1192 मध्ये मोहमद घोरीने पृथ्वीराज चव्हाणा तराईनच्या दुसऱ्या युध्दात पराभव केला तेंव्हा भारतीय संस्कृतीवर मुस्लीम संस्कृतीचा विजय झाला त्या बरोबरच भारतीय स्त्रियांच्या दर्जात बदल झाला इस.1200 नंतर लवकरच मुसलमान राजय कर्ते म्हणून भारतात आले. त्यांच्याबरोबर त्यांचा प्रभावी इसलाम धर्म ही आला त्यामुळे हिंदू व मुस्लीम संस्कृतीत एक नविन संघर्ष निर्माण झाला व पारकीयाचे अत्याचार, धर्मांतर या गोष्टींचा स्त्रीयांच्या परिस्थतीवर दुरगामी परिणाम झाला व त्यांचे समाजातील स्थान घसरून हिनतेकडे पोहचले.

आधुनिक काळातील स्त्री :-

या काळात, पारतंत्र्यात जखडला गेलेल्या भारतात व्यक्ती स्वतंत्र्य, समनाता, बंधुभाव, बुध्दीवाद, लोकशाही, उदामरनवाद इत्यादी युगपला हादरून सोडणाऱ्या नवविचारांचे प्रवाह इंग्रजी भाषेच्या मदतीने भारतात वाहू लागले. चालिरिती परंपरा या नावाखाली चालणाऱ्या प्रथांचे दृष्य समोर उभे राहीले व त्यांचे मने अस्वस्थ होवू लागली. माणुसकीला काळीमा फासणाऱ्या या गोष्टी धर्मरुढीच्या नावाखाली आपल्याकडे चालतात. त्या बंद होवून समाजात नवचैतन्य आल्याशिवाय काही उपाय नाही, असा ठाम निश्चय त्यांनी केला. अशा मनस्थितीत आई, पत्नी, बहीण, मुलगी, भावजई, इत्यादी, नात्यानी भारतीय स्त्रिची वैयक्तीक व सामाजिक निकृष्ट आवस्था त्यांच्या डोळ्यापुढे उभी राहीली. स्त्री जातीला अशा छळातून, गुलामगिरितून मुक्त करून प्रतिष्ठा प्राप्त करून देण्याकरीता त्यांनी कंबर कसली व अन्यायी प्रथा परंपरा विरोधी आवाज उठविला. त्या कायद्याने प्रथा बंद पाडण्यात ब्रिटीशा गव्हर्नरल जनरला प्रवृत्त केले व काही प्रथा कायद्याने बंद केल्या.

सारांशा :-

भारतीय स्त्रीचा दर्जा हा प्राचीन काळात वरच्या दर्जाचा होता. परंतु पुढे त्यावर काही बंधने आली. मध्ययुगीन काळात भारतीय संस्कृतीवर आघात झाला. त्यामुळे त्यांची संस्कृती प्रभावी ठरली व त्यांचा प्रभाव भारतीय समाजात निर्माणा झाला. त्यामुळे धार्मिक रुढी, कर्मकांड, परंपरा,

Scanned with OKEN Scanner

धर्मश्रध्दा, यांच्यामुळे, स्त्रीयांचा दर्जा घसरत गेला. पुढे आधुनिक काळात पाश्चात्य शिक्षणामुळे भारतीय समाजसुधारकांच्या प्रयत्नाने या प्रथा कायद्याने बंद केल्या व या काळात कायद्यामुळे काही प्रमाणात स्त्रियांचा दर्जा सुधारला गेला.

संदर्भ :-

- भारतीय इतिहासातील स्त्रीया - डॉ.सौ.पद्माजा पाटील, डॉ.सौ.शोभना जाधव
- दि.सबजेक्शान ऑफ वुमेन :- जे.एस.मिल
- दि.सेकंड सेक्स - सिमा द.बोवुआ.

- Email.vhelude@gmail.com

Scanned with OKEN Scanner

Shri Shankarswami Bahuuddeshiya Vishvastha Mandal Sanchalit, Shivoor

J. K. Jadhav Art's, Commerce and Science College, Vaijapur Dist. - Aurangabad (M.S.)

ONE DAY NATIONAL CONFERENCE

On

Indian Society: Issues, Problems and Changes (An Interdisciplinary Approach)

भारतीय समाज: प्रश्न, समस्या आणि परिवर्तन (आंतरविद्याशास्त्रीय)

Date : 27 February 2017

CERTIFICATE

Faculty / Research Student

This is to certify that Mr./Mrs./Miss./Dr. प्रा. विष्णू हेलुडे of इतिहास विभाग प्रमुख, जे. के. जाधव महाविद्यालय, वैजापूर. has Presented a Paper in One Day National Conference on "Indian Society: Issues, Problems and Changes" On 27 February 2017 Organized by J. K. Jadhav Art's, Commerce and Science College, Vaijapur, Aurangabad. (Maharashtra)

He/She presented/submitted his/her Research Paper entitled ''भारतीय स्त्रीयांचा दर्जा'' and his/her Paper has been included in the conference proceedings bearing the ISSN 2319-359X - IMPACT FACTOR 3.522

Mr. J. K. Jadhav	**Dr. Bhimrao Waghchoure**	**Prof. [illegible] K. Ko[illegible]kar**
Chairman- S.S.B.V.M. Shivoor.	Principal, J. K. Jadhav College, Vaijapur.	Vice Principal, J. K. Jadhav College, Vaijapur.

Scanned with OKEN Scanner